

Impact of Tax Avoidance on Managerial Entrenchment with Emphasis on the Role of Corporate Social Responsibility and Corporate Governance

Mostafa Hashemi Tilehnouei (Coressponding author)

Department of Management, East Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

mostafahashemi82@gmail.com

Atefeh Ashouri Bijarpasi

Department of Management, East Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Article Info	Abstract
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 22 Jun 2024 Accepted: 11 Aug 2024</p> <p>Keywords: tax avoidance, managerial entrenchment, corporate social responsibility, corporate governance</p>	<p>The purpose of this study was the effect of tax avoidance on managerial entrenchment in companies listed on the Tehran Stock Exchange. The scope of this research was the companies listed on the Tehran Stock Exchange and years between 1394 and 1400. Based on the systematic elimination method, 115 companies were selected as the research sample. The current research is a descriptive-correlation research, based on the nature of the data, it is a quantitative research and based on the objectives, it is considered an applied research. Data analysis was conducted eviws 10 software with the panel data method with fixed effect. The results of the research hypotheses test showed that with increasing tax avoidance, managerial entrenchment is also observed more. In addition, it was found that corporate social responsibility has an effect on the relationship between tax avoidance and managerial entrenchment. Also, corporate governance moderates the relationship between tax avoidance and managerial entrenchment.</p>
<p>© The Author(s). Publisher: Islamic Azad Univercity of Aliabad Katoul Branch.</p>	

تأثیر اجتناب مالیاتی بر سنگرگیری مدیریتی با تأکید بر نقش مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی

مصطفی هاشمی تیله نوئی (نویسنده مسئول)

گروه مدیریت، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

mostafahashemi82@gmail.com

عاطفه عاشوری بیجارپسی

گروه مدیریت، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	هدف این پژوهش تاثیر اجتناب مالیاتی بر سنگرگیری مدیریتی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است. قلمرو مکانی این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی سال‌های بین ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۰ بوده است. قلمرو مکانی این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که بر اساس روش حذف سیستماتیک، تعداد ۱۱۵ شرکت به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید. پژوهش حاضر از نوع پژوهشات توصیفی-همبستگی، بر اساس ماهیت داده‌ها، از نوع پژوهش‌های کمی و بر اساس اهداف نیز از نوع پژوهش کاربردی به حساب می‌آید. تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار eviews 10 انجام شده است. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد، با بالارفتن اجتناب مالیاتی، سنگرگیری مدیریتی نیز بیشتر مشاهده می‌شود. علاوه بر این مشخص گشت که مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و سنگرگیری مدیریتی با نقش تعدیلگر مسئولیت اجتماعی شرکت تاثیر گذار است. همچنین حاکمیت شرکتی نیز رابطه بین اجتناب مالیاتی و سنگرگیری مدیریتی را تعدیل می‌کند.
تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۰۲ تیر ماه ۱۴۰۳	
تاریخ پذیرش: ۲۱ مرداد ماه ۱۴۰۳	
واژگان کلیدی: اجتناب مالیاتی، سنگرگیری مدیریتی، مسئولیت اجتماعی شرکت، حاکمیت شرکتی	
ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول. ©نویسندگان.	

۱. مقدمه

مدیران همواره سعی دارند با اتخاذ سیاست‌های مالی و عملیاتی مناسب، بهره‌وری و سودآوری شرکت را حداکثر و رضایت سهامداران را نسبت به میزان سودآوری شرکت جلب نمایند. اگر راهبردهای انتخابی توسط مدیر نتواند انتظارات سهامداران از سودآوری شرکت را برآورده نماید، آن‌گاه این انگیزه برای مدیر ایجاد خواهد شد که با استفاده از راه‌کارهای دیگر نظیر اجتناب مالیاتی، سعی در رساندن سودآوری شرکت به حد مورد انتظار سهام‌داران نماید (دمرجیان و همکاران، ۲۰۱۲)، چرا که اگر مدیران نتوانند ارزش شرکت را افزایش دهند، سهام‌داران جدید به طور حتمی مدیران را برکنار و مدیران مورد نظر خود را جانشین آن‌ها خواهند کرد. دسای و همکاران (۲۰۱۷) نیز معتقدند مدیرانی که به دنبال منافع شخصی خود هستند ساختار شرکت را پیچیده‌تر کرده و معاملاتی را که باعث کاهش مالیات می‌شود، انجام می‌دهند و از این طریق منابع شرکت را در جهت منافع شخصی خود به کار می‌گیرند. آن‌ها معتقدند که وجود مأموران مالیاتی قوی باعث افزایش نظارت بر کار مدیران و کاهش سوء استفاده از منابع داخلی شرکت‌ها می‌شود. نکته دیگری که توسط دسای و همکاران مطرح شد این است که نحوه حاکمیت و رهبری شرکت‌ها بر روی سطح اجتناب مالیاتی شرکت‌ها تأثیرگذار است. حاکمیت شرکتی ضعیف باعث افزایش در سطح اجتناب مالیاتی می‌شود. گراهام (۲۰۰۶)، معتقد است که اجتناب مالیاتی، منافع نهایی سپر مالیاتی بهره را کاهش می‌دهد و ممکن است بر روی تصمیمات مربوط به ساختار سرمایه تأثیرگذار باشد. از سوی دیگر، اگر اجتناب مالیاتی توسط مقامات مالیاتی تشخیص داده شود در این صورت، شرکت مجبور به پرداخت‌های اضافی و جریمه می‌شود که باعث کاهش جریان‌های نقدی ورودی و کاهش ثروت سهامداران می‌شود. در واقع، مدیران وقتی که به حدی دارای قدرت و مهارت حفظ موقعیت‌های مختلف باشند می‌توانند به جای توجه به منافع سهامداران، به فکر منافع خود باشند، باثبات‌تر هستند. افزایش ثبات مدیریت به

---

1 Demerjin et al

2 Desai

3 Graham

معنای افزایش اختیارات و قدرت مدیران در بنگاه اقتصادی است. ریشه‌دارتر شدن مدیر ممکن است اهداف مدیریتی را به سمت حداکثرکردن منافع شخصی مدیر سوق دهد. مدیران برای تثبیت موقعیت خود از اختیار تصمیم‌گیری برای انجام برنامه‌های شخصی خود استفاده میکنند و به ارزش شرکت توجهی نمی‌کنند. آن‌ها موقعیت خود را از طریق سرمایه‌گذاری‌های خاص که ریسک کمی دارد تثبیت می‌کنند و نشان می‌دهند که نقش با ارزشی برای منافع سهام‌داران دارند. مدیران وقتی قدرت‌مند باشند، سنگر می‌گیرند. آن‌ها ممکن است این قدرت را به دلیل نقش دوگانه خود به عنوان مدیرعامل و رئیس هیات مدیره، تصدی طولانی مدت در ریاست، مالکیت در سهام، یا موقعیت به عنوان بنیانگذار شرکت، به دست آورند. سنگرگیری به تمام رفتارهایی که موجب حفظ شغل، افزایش آزادی تصمیم‌گیری و حفظ سودهای شخصی است، مربوط می‌شود (تقی زاده خانقاه وزینالی، ۱۳۹۵). محققان توافق دارند که سنگرگیری مدیریتی تابعی از حاکمیت ضعیف است. در نظریه نمایندگی، سنگرگیری مدیریتی به مدیران این اجازه را می‌دهد تا منافع شخصی را از مالکان جدا کنند. با توجه به این نظریه، اشکال تثبیت شده قدرت مدیر، ممکن است برای پیشبرد منافع شخصی به جای منافع سهام‌داران مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین، هدف این پژوهش تأثیر اجتناب مالیاتی بر سنگرگیری مدیریتی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مبانی نظری پژوهش

"اقدامات مدیریتی فرصت طلبانه" رابه صورت اقداماتی تعریف می‌کنند که بر اساس آن، مدیران به جای افزایش ثروت تمامی طرفین قرارداد، فقط ثروت خود را افزایش می‌دهند (بهارمقدم و کوهی، ۱۳۹۵). سنگرگیری مدیریتی پدیده‌ای است که می‌تواند به عنوان قدرت مدیریتی برای سلب مالکیت ثروت درک شود (لاری دشت بیاض و همکاران، ۱۴۰۱).

از جمله محرک‌های موثر بر رفتار فرصت طلبانه مدیران، می‌توان به جریانهای نقدی آزاد و سودآوری شرکت‌ها اشاره نمود. جریان نقد آزاد بالا امکان ایجاد فرصتی برای مدیران در جهت مدیریت سود و ایجاد مشکل نمایندگی فراهم خواهد نمود. مشکل نمایندگی زمانی اتفاق می‌افتد

که جریان نقد آزاد شرکت به صورتی نادرست سرمایه گذاری شوند و یا اینکه در مسیری خرج شود که باعث حداکثرسازی ثروت سهامداران نشود (جنسن، ۱۹۸۶). اگر مدیران در پروژه‌های ناکارآمد یا با بازده پایین سرمایه گذاری کنند، شرکت را در وضعیت رشد پایین قرار می دهند. طبق تحقیقات پیشین، چنانچه جریان نقد آزاد اضافی بالا باشد، مدیران در صدد کسب منافع شخصی بر می آیند.

در اغلب مواقع مدیران سعی می کنند سود را به صورت متورم گزارش کنند تا انتظارات سرمایه گذاران را در خصوص عملکرد آتی شرکت و همچنین قیمت پیشنهادی را بالا ببرند (عبدالرحمان و عبدالله، ۲۰۰۵). بر همین اساس مدیران شرکت هایی که با کاهش سودآوری روبرو هستند ترغیب به هموارسازی سود می شوند (وایت، ۱۹۷۰).

به طور کلی مدیریت سود زمانی رخ می دهد که مدیر برای گزارشگری مالی از قضاوت شخصی خود استفاده می کند و این کار را با هدف گمراه کردن برخی از سهامداران درباره عملکرد واقعی و یا برای تاثیر در نتایج قراردادهایی که بر ارقام حسابداری گزارش شده بستگی دارند، انجام می دهد (هیلی و واهلن، ۱۹۹۹).

علاوه براین، مقررات حاکمیت شرکتی برای خدمت به منافع بلند مدت سهامداران با دورکردن مدیریت از تمرکز بر منافع کوتاه مدت مورد استفاده قرار می گیرند. مدیرانی که تحت فشار بازار قرار دارند، به احتمال زیاد پروژه هایی را انتخاب می کنند که به نتایج زودبازده منتهی شود و سرمایه گذاری های بلندمدت با منافع بیشتر را قربانی جایگاه متزلزل خود می کنند. هر چند بر اساس این دیدگاه هم، مدیران به دنبال ثبات جایگاه خود هستند، اما شکاف هزینه های نمایندگی بین سهامداران و مدیران کاهش می یابد. از طرف دیگر ممکن است مدیران از طریق سرمایه گذاری در طرح های آتی، به دنبال ثبات جایگاه خود باشند، که در این صورت هر چند دیدگاه مدیریت ممکن است خودخواهانه باشد، اما می تواند این سرمایه گذاری ها در آینده، به ثمر بنشیند و بازده سهامداران را تقویت نماید (ولیان و همکاران، ۱۳۹۸).

از دیدگاه نظری منظور از اجتناب مالیاتی تلاش به منظور کاهش مالیات‌های پرداختی با استفاده از خلاءهای قانونی است (هانلون و هیتزمن؛ ۲۰۱۰). به عبارتی سیاست‌های مالیاتی، مشابه تصمیم‌های سرمایه‌گذاری هستند که از طریق اجتناب از پرداخت مالیات برای شرکت منابع اقتصادی ایجاد می‌کند (فرانسیس و همکاران؛ ۲۰۱۴). اگر توانایی مدیریت در راهبری شرکت بالا باشد، سیاست‌های اتخاذشده توسط وی خواهد توانست حداکثر سودآوری را برای شرکت به دنبال داشته باشد. در این حالت، استفاده از اجتناب مالیاتی به منظور رساندن سود به حد مورد نیاز سهامداران ضروری نخواهد بود، چرا که مطالعات اخیر نشان داده است که فعالیت‌های اجتناب مالیاتی علاوه بر اینکه به‌طور بالقوه برای شرکت ارزش افزوده ایجاد می‌کند، هزینه‌هایی را نیز به شرکت تحمیل می‌کند (ریگو و ویلسون؛ ۲۰۱۲). هزینه‌های مستقیم مربوط به اجتناب از مالیات شامل برنامه‌ریزی مالیاتی، هزینه دعوی حقوقی در برابر مقامات مالیاتی و جریمه‌های تحمیل‌شده به وسیله این مقامات می‌باشد و هزینه‌های غیرمستقیم شامل؛ هزینه‌های سیاسی و خسارت بالقوه نیز به شهرت شرکت است. فرصت طلبی مدیران می‌تواند از طریق فعالیت‌های اجتناب مالیاتی شرکت‌ها تشدید شود. دسای و همکاران (۲۰۰۷) نشان می‌دهند که چگونه یک نظام مالیاتی ناکارآمد به مدیران اجازه می‌دهد تا رانت خواهی را با ایجاد هزینه برای دولت از طریق پرداخت کمتر مالیات افزایش دهند. مطالعات پیشین شواهدی را ارائه می‌دهند که فرصت‌طلبی مدیریتی از طریق فعالیت‌های اجتناب مالیاتی، همانند دستکاری سود و استفاده مستقیم از منابع برای استفاده شخصی مدیران تسهیل می‌شود (چن و همکاران؛ ۲۰۱۰). طبق نظریه نمایندگی استدلال می‌شود که مدیران انگیزه دارند از منابع شرکتی برای منفعت طلبی‌های تجاری در راستای منافع خصوصی خود مثل، دستیابی به

---

5 Hanlon & Heitzman

6 Francis et al

7 Rego & Wilson

8 Desay et al

9 Chen et al

پاداش بالاتر و ارضاء تمایل خود برای موقعیت، قدرت و اعتبار استفاده کنند (شمس و همکاران، ۲۰۲۴).

مدیران سودجو، از طریق جداسازی مالکیت از مدیریت (برنامه‌ریزی، نظارت و ...)، فرصت بیشتری دارند تا به جای افزایش ثروت سهامداران، منافع خود را از طریق شیوه های اجتناب مالیاتی تامین کنند (اسلمرود،^{۱۱} ۲۰۱۵). اتوود و لولن^{۱۲} (۲۰۱۹) نشان دادند که مدیران شرکت‌ها باحمایت ضعیف از سرمایه‌گذار، صرفه جویی های مالیاتی را به سمت سرمایه‌گذاری بیش از حد و هزینه‌های پژوهش و توسعه^{۱۳} بیش از حد منحرف می‌کنند، و این احتمال را برجسته تر می‌کند که این مدیران از صرفه جویی های مالیاتی شرکت‌ها برای منفعت طلبی خود استفاده می‌کنند. به‌طور کلی واژه مسئولیت اجتماعی شرکت به ظهور یک جنبش اشاره دارد که واردکردن عامل‌های محیطی و اجتماعی در تصمیمات تجاری شرکت‌ها، راهکارها و حسابداری با هدف افزایش عملکرد اجتماعی و محیطی در کنار ابعاد اقتصادی است؛ به گونه‌ای که برای واحد تجاری، جامعه و محیط سودمند باشد (مک کینلی،^{۱۴} ۲۰۰۸) جوامع اجتماعی برای تأثیرگذاری و نفوذ در عملیات شرکت‌ها از طرق مختلف از جمله مقررات رفتاری و شفافیت تلاش می‌کنند. شرکت‌ها نیز در برابر این مقررات و فشار گروه‌ها از طریق ارتقای سازوکارهایشان واکنش نشان می‌دهند و به‌طور داوطلبانه مقررات رفتاری خاصی برای محدودکردن جنبه‌های عملیاتشان رعایت می‌کنند. یکی از سازوکارهای کاربردی شرکت‌ها برای این هدف، مسئولیت اجتماعی شرکتی است (هیل،^{۱۵} ۲۰۰۵). بنابراین، می‌توان استدلال کرد که تأثیر اجتناب مالیاتی بر منفعت طلبی مشروط است، زیرا بستگی به این موضوع دارد که آیا مکانیسم های حکمرانی و نظارتی قوی برای مهار فرصت طلبی مدیران وجود دارد یا خیر. در این زمینه، سوال مهمی که باید مطرح شود این است که آیا راهبردهای

---

10 Sams
11 slemrod
12 etwood
13 R&D
14 Mc
15 Hill

اجتناب مالیاتی شرکت‌ها با اقدامات سنگرگیری مدیریتی ارتباط دارند یا خیر. بنابراین، در این پژوهش، پژوهشگر درصدد است تا تاثیر اجتناب از پرداخت مالیات شرکت برسنگرگیری مدیریتی را بررسی نماید.

پیشینه تجربی پژوهش

شمس و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی رابطه‌ی بین اجتناب مالیاتی شرکت‌ها و منفعت طلبی پرداخته‌اند. نتایج نشان داد، مشکلات نمایندگی در شرکت‌هایی ایجاد می‌شود که از استراتژی‌های اجتناب مالیاتی استفاده می‌کنند که به نوبه خود، رانت خواهی مدیریتی را از طریق تهور در رشد و انباشت دارایی‌ها تسهیل می‌کند. علاوه بر این، رابطه اجتناب مالیاتی شرکت با منفعت‌طلبی مدیریتی در شرکت‌هایی با حاکمیت ضعیف، ساز و کار نظارت ضعیف، قدرت بیشتر مدیر ارشد اجرایی (مدیرعامل) و عملکرد ضعیف مسئولیت اجتماعی شرکتی^۷ آشکارتر است.

چنگ (۲۰۲۱) در پژوهشی به موضوع مسئولیت اجتماعی شرکتی، اجتناب مالیاتی و عدم قطعیت اقتصاد کلان پرداخته‌اند و بیان کردند که مسئله مسئولیت اجتماعی شرکتی در کشور چین نگرانی‌های دولتی و اجتماعی را در سال‌های اخیر برانگیخته است و این امر به یک عامل مهم مدیریت کسب و کار برای شرکت‌ها تبدیل شده است. در این مقاله فرضیه‌هایی در مورد رابطه شرکت‌های چینی بر اساس شرایط ملی و شرایط بازار چین ارائه شده است و داده‌های شرکت پذیرفته‌شده چینی از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ به عنوان نمونه انتخاب گردید و با استفاده از RKS، DON، و امتیازات وبسایت هکسون^۹ به ترتیب به عنوان شاخص‌های مسئولیت اجتماعی شرکت برای انجام پژوهش تجربی اقدام شد. نتایج نشان می‌دهد که بین افشای مسئولیت اجتماعی شرکتی و اجتناب مالیاتی در شرکت چینی رابطه مثبت وجود دارد. و همبستگی مثبت بین آنها در مواجهه با میزان بالاتری از عدم قطعیت اقتصاد کلان معنی‌دارتر است.

---

16 Shams
17 CSR
18 Feng
19 HeXun

لاری دشت بیاض و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی بررسی رابطه بین جنسیت مدیران و سنگرگیری مدیریتی پرداخته‌اند. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل تأثیر جنسیت مدیران بر سنگرگیری مدیریت، ما اثر آن را بر روی مالکیت مدیریتی، پاداش مدیران و دوگانگی نقش مدیرعامل بررسی می‌کنیم. نتایج پژوهش نشان داد بین جنسیت مدیرعامل و مالکیت مدیریتی رابطه معکوس معناداری وجود دارد. از سوی دیگر، نتایج گویای این است که جنسیت مدیرعامل نمی‌تواند پاداش هیئت مدیره را تحت تأثیر قرار دهد. همچنین جنسیت مدیرعامل با دوگانگی نقش مدیرعامل رابطه معناداری دارد.

تفتیان و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "تأثیر قدرت مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی با نقش تعدیلگر کمیته حسابرسی" پرداختند. نتایج نشان دادند که قدرت مدیرعامل تأثیر معکوس و معناداری بر اجتناب مالیاتی دارد و اینکه وجود کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر رابطه بین قدرت مدیرعامل و اجتناب مالیاتی ندارد.

صالحی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی اثر عوامل شرکتی بر روی سنگرگیری مدیریت پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که از بین عوامل شرکتی چهار عامل مدیریت سود واقعی، مدیریت سود پیش-بین، مالکیت نهادی و استقلال هیات مدیره ارتباط معناداری با سنگرگیری مدیریتی دارند. متن کامل این مقاله به زبان انگلیسی می‌باشد. لطفاً برای مشاهده متن کامل مقاله به بخش انگلیسی مراجعه فرمایید. لطفاً برای مشاهده متن کامل این مقاله اینجا را کلیک کنید.

۳. روش شناسی پژوهش

روش پژوهش ما از نظر روش شناسی پژوهش، توصیفی همبستگی است و از نظر هدف کاربردی می‌باشد و اشعار کن که پسا رویدادی است و از روش کتابخانه‌ای و اسناد کاوی برای جمع‌آوری اطلاعات پژوهش استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۴-۱۴۰۰ می‌باشد. نمونه آماری شامل شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران که از شرایط زیر برخوردار بوده‌اند:

جدول ۱. نحوه تعیین نمونه آماری پژوهش

۵۳۶	مجموع شرکت‌های عضو جامعه آماری (شرکت):
	- شرکت‌های حذف شده بر اساس معیارهای زیر:
۱۸۸	تعداد شرکت‌هایی که بعد از شروع پژوهش در بورس پذیرفته شده و تا پایان پژوهش در بورس فعال نبوده‌اند.
۴۹	تعداد شرکت‌هایی که در حوزه بانک‌ها، بیمه‌ها، لیزینگ‌ها، سرمایه‌گذاری‌ها و هلدینگ‌ها فعال بوده‌اند.
۳۱	تعداد شرکت‌هایی که در دوره مورد مطالعه، تغییر سال مالی داده‌اند.
۵۶	تعداد شرکت‌هایی که سال مالی آن‌ها به اسفندماه ختم نشده است.
۹۷	تعداد شرکت‌هایی که اطلاعات مورد نیاز آن‌ها به ویژه حق‌الزحمه حسابرسی در دسترس نبوده‌اند.
۱۱۵	تعداد شرکت‌هایی که به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند:

بر اساس روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۱۵ شرکت به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب گردیده است.

مدل رگرسیونی فرضیه‌های و پژوهش:

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: اجتناب مالیاتی بر سنگرگیری مدیریتی تاثیر معناداری دارد.

فرضیه دوم: مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و سنگرگیری مدیریتی تاثیرگذار است.

فرضیه سوم: حاکمیت شرکتی بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و سنگرگیری مدیریتی تاثیرگذار است. از آنجایی که این مطالعه در مورد تاثیر اجتناب مالیاتی بر سنگرگیری مدیریتی می‌باشد، طبق پژوهش، شمس وهمکاران (۲۰۲۴) این فرضیه در پژوهش با رگرسیون معیار سنگرگیری مدیریتی

در سال $t+1$ بر اجتناب مالیاتی در سال t آزمایش می شود. به طور دقیق تر، مدل رگرسیون زیر برای آزمون فرضیه تخمین زده می شود (شمس وهمکاران، ۲۰۲۴):

رابطه (۱): معادله رگرسیونی آزمون فرضیه اول پژوهش:

$$EMPIRE\_BUILD_{i,t} = \alpha + \beta_1 TAX\_AVOID_{it} + \beta_2 CASH_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 ROA_{i,t} + \beta_5 SIZE_{i,t} + \beta_6 MB_{i,t} + \beta_7 SGROWTH_{i,t} + B_8 FAGE_{i,t} + \beta_9 MABILITY_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

رابطه (۲): معادله رگرسیونی آزمون فرضیه دوم پژوهش:

$$EMPIRE\_BUILD_{i,t} = \alpha + \beta_1 TAX\_AVOID_{it} + \beta_2 CSR_{it} + \beta_3 TAX\_AVOID_{it} * CSR_{it} + \beta_4 CASH_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 SIZE_{i,t} + \beta_8 MB_{i,t} + \beta_9 SGROWTH_{i,t} + B_{10} FAGE_{i,t} + \beta_{11} MABILITY_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

رابطه (۳): معادله رگرسیونی آزمون فرضیه سوم پژوهش:

$$EMPIRE\_BUILD_{i,t} = \alpha + \beta_1 TAX\_AVOID_{it} + \beta_2 EINDEX_{it} + \beta_3 TAX\_AVOID_{it} * EINDEX_{it} + \beta_4 CASH_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 SIZE_{i,t} + \beta_8 MB_{i,t} + \beta_9 SGROWTH_{i,t} + B_{10} FAGE_{i,t} + \beta_{11} MABILITY_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

شیوه اندازه گیری عملیاتی متغیرهای پژوهش:

در این بخش متغیرهای کلیدی پژوهش به صورت عملیاتی مطابق با مبانی نظری پژوهش به صورت زیر تعریف شده است:

جدول ۲. تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

ردیف	نام متغیر	نماد متغیر	تعریف عملیاتی متغیرها
متغیر وابسته:			
۱	سنگرگیری مدیریتی	managerial entrenchment	<p>سنگرگیری مدیریتی اقتضا می کند در گزارش سود دخل و تصرف کنند. مدیریت سود یک رفتار فرصت طلبانه از جانب مدیریت برای دست یابی به اهدافی خاص می باشد (فردیناند و گل جودی تسویی، ۱۹۹۸).</p> <p>با توجه به پژوهش گاما (۲۰۱۶) در این پژوهش به منظور اندازه گیری منفعت طلبی مدیران (رفتار فرصت طلبانه مدیران) از دو معیار مدیریت سود واقعی و مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی استفاده می کنیم.</p> <p>مدیریت سود واقعی:</p> <p>برای اندازه گیری مدیریت سود واقعی به ترتیب از مدل های رگرسیون زیر استفاده می شود.</p> <p>جریانهای نقدی عملیاتی غیرعادی برای شرکتها به عنوان جریان نقدی عملیاتی واقعی منهای سطح نرمال جریان نقدی عملیاتی برآورد شده با استفاده از ضریب رگرسیون معادله زیر محاسبه شده است.</p> $(CFO_{i,t}) / (A_{i,t-1}) = \beta_1 + \beta_2 (sale_{i,t}) / (A_{i,t-1}) + \beta_3 (\Delta sale_{i,t}) / (A_{i,t-1}) + \epsilon_{i,t}$ <p>$CFO_{i,t}$: جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی شرکت i در سال t</p> <p>$A_{i,t-1}$: متوسط کل داراییها (اول دوره بعلاوه پایان دوره تقسیم بر ۲) شرکت i در سال t</p> <p>$Sale_{i,t}$: فروش شرکت i در سال t</p> <p>$cfo_{i,t}$: جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی شرکت i در سال t</p> <p>$A_{i,t-1}$: متوسط کل داراییها (اول دوره بعلاوه پایان دوره تقسیم بر ۲) شرکت i در سال t</p> <p>$Sale_{i,t}$: فروش شرکت i در سال t</p> <p>$\Delta sale_{i,t}$: تغییر در مبلغ فروش شرکت i در سال t</p> <p>سطح نرمال هزینه های اختیاری می تواند به عنوان یک تابع خطی از فروش های همان سال تعریف شود.</p> $(DISEXP_{i,t}) / (Asset_{i,t-1}) = \beta_1 + \beta_2 (sale_{i,t-1}) / (Asset_{i,t-1}) + \beta_3 (\Delta sale_{i,t-1}) / (Asset_{i,t-1}) + \epsilon_{i,t}$

<p>$Asset_i, t-1 + \epsilon_i, t$</p> <p><i>DISX (it)</i>: هزینه های عملیاتی (عمومی و فروش و تبلیغات)</p> <p>برآورد سطح نرمال هزینه های اختیاری که در رگرسیون بالا تعیین شده منجر به برآورد ضعیف می شود که شرکتها با افزایش دادن فروش ها، سود گزارش شده را در هر سال افزایش می دهند. اگر شرکت با مدیریت، فروش را افزایش دهد این به طور غیر منتظره ای باقیمانده کسر را کاهش می دهد (رگرسیون بالا). برای غلبه کردن بر این مشکل، هزینه های اختیاری به عنوان تابعی از فروش های سال قبل برآورد میشوند. در این پژوهش به تبعیت از روچیدس (۲۰۰۹) و برآورد سطح نرمال هزینه های اختیاری برای شرکتها به شرح ذیل عمل می کنیم.</p> $DISEXP_i, t / (A_{vasset_i, t-1}) = \beta_1 + \beta_2 (A_{vasset_i, t-1}) + \beta_3 (sale_i, t-1) / (A_{vasset_i, t-1}) + \epsilon_i, t$ <p>sale_{i,t-1} فروش سال قبل</p> <p>سطح غیر نرمال هزینه های اختیاری برای شرکتها برابر است با هزینه های اختیاری واقعی منهای سطح نرمال هزینه های اختیاری برآورد شده با استفاده از ضریب رگرسیون بالا.</p> <p>مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی :</p> <p>ممکن است ارقام تعهدی بتوانند که در خصوص مدیریت سود شواهدی به دست کننده انتخاب ها و تخمین های حسابداری مدیران این ارقام بازتاب دهند، چراکه شده سود ها و تخمین را با دخالت دادن نقش شناخته می باشند و میتوان این اگر بتوانیم ارقام. مشخصی ندارد بهبود بخشید زیان هایی که وقوع آنها تابع زمانی اندازه گیری نماییم قادر به محاسبه مدیریت سود خواهیم بود از اینرو تعهدی را با استفاده از مدل آماری زیر ابتدا به برآورد ارقام تعهدی می پردازیم :</p> $(TAC_i, t) / (A_{vasset_i, t-1}) = \beta_1 + \beta_2 \Delta(REV_i, t-1) / (A_{vasset_i, t-1}) + \beta_3 (PPE_i, t) / (A_{vasset_i, t-1}) + \beta_4 ROA_i, t + \epsilon_i, t$ <p>TA it کل ارقام تعهدی که برابر است با سود قبل از ارقام غیرمترقبه منهای جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی شرکت ا در سال t</p> <p>PPE it ارزش ناخالص داراییها (نسبت دارایی خالص تقسیم بر متوسط کل دارایی ها)</p> <p>ROAit بازده داراییها که برابر است با سود قبل از ارقام غیرمترقبه تقسیم بر</p>			
--	--	--	--

<p>متوسط کل داراییها برآورد ضریب بدست آمده از معادله بالا برای اقلام تعهدی عادی (NAi,t) برای همه شرکتهای IPO برای هر سال و هر صنعت استفاده شده است. $NA = \beta_1 + \beta_2 (Avasset_{i,t-1}) + \beta_3 \Delta(SALE_{i,t} - RECT) / (Avasset_{i,t-1}) + \beta_4 (PPE_{i,t}) / (Avasset_{i,t-1}) + \beta_5 ROA_{i,t} + \epsilon_{i,t}$ NA it اقلام تعهدی عادی شرکت ا در سال t ΔREC (i,t): تغییر در حسابهای دریافتنی اقلام تعهدی اختیاری (DAi,t) که برابر است با تفاوت بین اقلام تعهدی کل و اقلام تعهدی عادی. $DA_{i,t} = (TA / Avaset) - NA$ DAi,t قلام تعهدی اختیاری شرکت ا در سال t</p>			
<p>متغیر مستقل:</p>			
<p>منظور از اجتناب مالیاتی، تلاش در جهت کاهش پرداخت مالیات است. در واقع اجتناب از مالیات، نوعی استفاده از خلاءهای قانونی در قوانین مالیاتی در جهت کاهش مالیات است که با استفاده از مقیاس نرخ موثر مالیاتی دفتری اندازه گیری می شود (هانلون و همکاران، ۲۰۱۲). اجتناب از مالیات یک فعالیت گریز از مالیات بدون شکستن خطوط قوانین و درون چارچوب قوانین مالیات است (اگراوال، ۲۰۰۷). در این پژوهش برای سنجش اجتناب مالیاتی، از نرخ مؤثر مالیاتی دفتری (ETR) استفاده می گردد که به صورت زیر محاسبه می شود: $ETR = TTE / PTE$ ETR نرخ مؤثر مالیاتی شرکت ا در سال t TTE: کل هزینه مالیات شرکت (تشخیصی) ا در سال t PTE سود قبل از مالیات شرکت ا در سال t عدد بدست آمده به دلیل ارتباط معکوس نرخ مؤثر مالیاتی با اجتناب مالیاتی در منفی یک ضرب می شود. هرچه عدد بدست آمده به صفر میل کند سطح اجتناب مالیاتی پایین تر است و بالعکس. (عزتی و همکاران، ۱۴۰۰)</p>	<p>TAX_AV OID</p>	<p>اجتناب مالیاتی</p>	<p>۲</p>
<p>متغیرهای کنترلی:</p>			
<p>نسبت وجوه نقدی و معادل های نقدی به مجموع دارایی ها</p>	<p>CASH</p>	<p>وجوه نقدی نگهداری شده</p>	<p>۳</p>

نسبت بدهی کل به مجموع دارایی ها	LEV	اهرم مالی	۴
درآمدهای قبل از مالیات تقسیم بر مجموع دارایی ها	ROA	سود	۵
لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها: کل دارایی های شرکت Ln	SIZE	اندازه شرکت	۶
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام (شرکت هایی که نسبت آنها بالاتر است، دارای فرصت رشد بالاتری نسبت به سایر شرکت ها هستند)	MB	فرصت رشد	۷
درصد تغییر در درآمد فروش سالانه که با تقسیم فروش شرکت i در پایان سال t منهای فروش شرکت i در پایان سال $t-1$ بر فروش شرکت i در پایان سال $t-1$ محاسبه میشود	SGROWTH	رشد سالانه فروش	۸
لگاریتم طبیعی تعداد سال های عمر شرکت در بورس اوراق بهادار تهران	FAGE	عمر شرکت	۹
<p>توانایی مدیران:</p> <p>در این پژوهش برای اندازه گیری توانایی مدیران از روش تحلیل پوششی داده ها (DEA) استفاده خواهد شد (دمرجیان و همکاران، ۲۰۱۲). تحلیل پوششی داده ها یک مدل برنامه ریزی ریاضی، برای ارزیابی کارایی واحد های تصمیم گیرنده (DMU) است که چندین ورودی و چندین خروجی دارند. اندازه گیری کارایی به دلیل اهمیت آن در ارزیابی عملکرد یک شرکت یا سازمان همواره مورد توجه محققین قرار داشته است. فارل در سال ۱۹۵۷، با استفاده از روشی همانند اندازه گیری کارایی در مباحث مهندسی، به اندازه گیری کارایی برای واحد تولیدی اقدام کرد. موردی که فارل برای اندازه گیری کارایی مد نظر قرار داد شامل یک ورودی و یک خروجی بود. و در این پژوهش، فرمول DEA به شرح زیر است:</p> <p>خروجی در این پژوهش، درآمد خالص و ورودی رشد فروش شرکت می باشد. بنابراین می توان توانایی مدیریت را تحت رگرسیون زیر بررسی نمود:</p> $\max_{\theta} \theta = \frac{\sum_{i=1}^s u_i y_{ik}}{\sum_{j=1}^m v_j x_{jk}}, k = 1, \dots, n$ <p><i>Firm Efficiency</i></p> $= \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{Total Assets}) + \beta_2 (\text{Market Share}) + \beta_3 (\text{Positive Free Cash Flow}) + \beta_4 \ln(\text{Age}) + \beta_5 (\text{Business Segment Concentration}) + \beta_6 (\text{Foreign Currency Indicator}) + \beta_7 (\text{Year Indicators}) + \epsilon$ <p><i>Firm Efficiency</i>: کارایی شرکت (از مدل CCR استفاده می شود)</p> <p>$\ln(\text{Total Assets})$: لگاریتم طبیعی کل دارایی ها</p>	MABILIT Y	توانایی مدیریتی	۱۱

<p><i>Market Share</i>: سهم بازار؛ در این پژوهش به منظور بدست آمدن سهم بازار از فرمول زیر استفاده می شود:</p> $\text{تغییر در سهم بازار} = \left[\frac{\text{فروش شرکت ا در زمان } t-1}{\text{فروش صنعت ا در زمان } t-1} \div \frac{\text{فروش شرکت ا در زمان } t}{\text{فروش صنعت ا در زمان } t} \right]$ <p>با توجه به مطالعات پیشین، برای محاسبه این متغیر از درآمد فروش حداقل سه شرکت در هر صنعت استفاده شده است. در ضمن، درآمد فروش شرکت ا نیز در فروش کلی صنعت ا در نظر گرفته می شود (سینایی و رشیدی زاد، ۱۳۸۸).</p> <p><i>Positive Free Cash Flow</i>: جریان نقد آزاد مثبت (مابه التفاوت سود عملیاتی خالص پس از کسر مالیات (NOPAT) و سرمایه گذاری در خالص دارایی های عملیاتی) (ملکیان و همکاران، ۱۳۹۱).</p> <p><i>Ln(Age)</i>: لگاریتم طبیعی سن شرکت (سالهای پذیرش در بورس اوراق بهادار تهران)</p> <p><i>Foreign Currency Indicator</i>: شاخص ارز خارجی که برای شرکت هایی که صادرات داشته اند عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته می شود.</p> <p>€: باقی مانده مدل که نشان دهنده توانایی مدیریت است.</p>			
متغیرهای تعدیلگر:			
<p>در این پژوهش سنجش متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر اساس ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی انجام می گیرد که در ادامه به تفصیل شرح داده خواهد شد. (دنگ و همکاران، ۲۰۱۳).</p>	CSR	مسئولیت اجتماعی شرکت	۱۲
<p>حاکمیت شرکتی مجموعه رویه ها و راهکاری است که یک شرکت از طریق آن هدایت و کنترل می شود (حساس یگانه، ۱۳۹۲). حاکمیت شرکتی مجموعه ای از روابط بین مدیریت شرکت، هیأت مدیره آن، سهامداران و سایر ذینفعان است (فرهاد توسکی و همکاران، ۱۴۰۰).</p> <p>در این پژوهش از معیار نسبت اعضای غیرموظف هیات مدیره جهت اندازه گیری حاکمیت شرکتی استفاده شده است.</p>	EINDEX	حاکمیت شرکتی	۱۳

در این پژوهش سنجش متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر اساس ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی انجام می‌گیرد.

بعد محیطی مسئولیت اجتماعی شرکت ENVCSR: مجموع نمرات بدست آمده از این مولفه شامل؛ محصولات و خدمات مفید (ISO14001)، پیشگیری از آلودگی، بازیافت ضایعات و انرژی پاک می‌باشد که در صورتهای مالی و گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های عضو نمونه، گزارش شده است. اگر در شرکتی هر یک از شاخص‌های فوق‌الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر اینصورت ارزش صفر لحاظ می‌گردد (کیم و همکاران، ۲۰۱۷).

بعد اجتماعی مسئولیت اجتماعی شرکت SOCCSR: مجموع نمرات بدست آمده از این مولفه شامل؛ دادن خیریه و کمک‌های عام‌المنفعه، نوآوری، کمک‌های بشر دوستانه به سایر کشورها، کمک به ساخت مسکن، کمک به آموزش و پرورش، ارائه برنامه‌های داوطلبانه می‌باشد که در صورتهای مالی و گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های عضو نمونه و گزارش شده است. اگر در شرکتی هر یک از شاخص‌های فوق‌الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر اینصورت ارزش صفر لحاظ می‌گردد (کیم و همکاران، ۲۰۱۷).

بعد اقتصادی مسئولیت اجتماعی شرکت ECOCSR: مجموع نمرات بدست آمده از این مولفه شامل؛ مالیات، ارزش افزوده کارکنان و بازده دارایی‌ها می‌باشد که در صورتهای مالی و گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های عضو نمونه، گزارش شده است. اگر در شرکتی هر یک از شاخص‌های فوق‌الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر اینصورت ارزش صفر لحاظ می‌گردد (کیم و همکاران، ۲۰۱۷).

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

برای شرح توصیفی متغیرهای مورد بررسی در نمونه آماری پژوهش و به منظور شناخت بهتر ویژگی‌ها و مشخصات نمونه مورد بررسی، لازم است آمار توصیفی متغیرها تشریح شود.

جدول ۳. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

چولگی	کشدگی	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	میانه	میانگین	شرح
۲/۳۹۸	-۰/۰۰۵	۰/۲۱۳	۰/۰۴۷	۱	۰/۶۲۲	۰/۶۳۲	سنگر گیری managerial entrenchment
۹/۰۰۷	۱/۵۵۷	۰/۱۱۳	-۰/۲۳۶	۰/۸۶۳	۰/۰۹۴	۰/۱۰۱	اجتناب مالیاتی TAX_AVOID
۲/۶۶۳	-۰/۴۳۱	۰/۲۰۴	۰	۰/۸۲۶	۰/۴۳۴	۰/۴۲۹	مسئولیت اجتماعی CSR
۱/۴۷۲	۰/۳۲۹	۰/۳۴۶	۰	۱	۰/۲۴۵	۰/۳۶۹	حاکمیت شرکتی EINDEX
۴۹/۸۸۱	۵/۳۲۹	۰/۰۵۲	۰/۰۵۰	۰/۷۳۷	۰/۱۱۶	۰/۱۱۸	وجه نقدی نگهداری شده CASH
۴/۲۶۶	۰/۲۷۷	۰/۲۰۹	۰/۰۳۱	۱/۸۲۴	۰/۵۵۲	۰/۵۵۴	اهرم مالی LEV
۴/۴۲۹	۰/۳۳۰	۰/۱۴۸	-۰/۵۸۱	۰/۶۷۳	۰/۱۰۴	۰/۱۲۵	سودآوری ROA
۴/۴۳۹	۰/۹۳۸	۱/۴۹۳	۱۱/۲۴۷	۲۰/۷۶۸	۱۴/۴۳۹	۱۴/۶۴۴	اندازه شرکت SIZE
۶/۰۱۴	۰/۷۲۹	۰/۲۹۹	-۱/۴۵۵	۱/۷۴۳	۰/۳۱۸	۰/۳۷۳	فرصت های رشد BTM
۴۰۵/۵۲۳	۱۷/۸۶۱	۱/۱۷۱	-۰/۷۳۲	۲۹/۵۳۴	۰/۲۰۴	۰/۳۵۳	رشد سالانه فروش SGROWTH
۳/۱۸۵	۰/۱۰۲	۰/۳۹۰	۱/۶۰۹	۳/۹۷۰	۲/۹۹۵	۳/۰۰۱	عمر شرکت AGE
۴/۱۴۶	-۰/۳۱۴	۰/۱۳۸	-۰/۵۷۴	۰/۴۹۳	۰/۰۲۷	۰/۰۱۵	توانایی مدیریت ABILITY

۲-۴. بررسی وضعیت نرمال بودن متغیرهای پژوهش

این آزمون با توجه به شاخص‌های تقارن چولگی و کشیدگی، مطابقت با توزیع نرمال را مورد سنجش قرار می‌دهد. طبق نتایج ارائه شده، از آنجا که معناداری آماره جارک-برا برای (متغیر وابسته) بیشتر از سطح خطای ۵ درصد است، در نتیجه این متغیر توزیع نرمال دارد؛ اما معناداری آماره جارک-برا سایر متغیرها (متغیرهای مستقل و کنترلی) کمتر از سطح خطای ۵ درصد است، در نتیجه این متغیرها دارای توزیع نرمال نیستند که البته این موضوع به دلیل تعداد زیاد مشاهده‌های مورد بررسی طبق قضیه حد مرکزی، مشکلی ایجاد نمی‌کند.

جدول ۴. بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش

معناداری	جارکو-برا	متغیرهای پژوهش	
۰/۶۵۱۶	۰/۸۵۶۵	سنگر گیری مدیریتی	managerial entrenchment
۰/۰۰۰۰	۵۶۸/۰۵۷	اجتناب مالیاتی	TAX_AVOID
۰/۰۰۲۹	۱۱/۶۸۵۱	وجوه نقدی نگهداری شده	CASH
۰/۰۰۰۰	۱۳۷/۹۴۴	اهرم مالی	LEV
۰/۰۰۰۰	۳۱/۴۲۹۱	سود	ROA
۰/۰۰۰۰	۴۳/۳۹۰۳	اندازه شرکت	SIZE
۰/۰۰۰۰	۲۳۵/۰۴۷	فرصت های رشد	MB
۰/۰۰۰۰	۱۳۵/۱۹۰	رشد سالانه فروش	SGROWTH
۰/۰۰۰۰	۲۰۳/۰۹۵	عمر شرکت	FAGE
۰/۰۰۰۰	۲۱/۹۸۱۱	مالکیت نهادی	INSTOWN
۰/۰۰۰۰	۲۸۷/۸۶۵	توانایی مدیریتی	MABILITY
۰/۰۰۰۰	۱۷/۹۰۲۳	حاکمیت شرکتی	CG
۰/۰۰۰۰	۲۹/۸۹۱۲	مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR

۴-۳. مانایی متغیرهای پژوهش

استفاده از داده‌های نامانا می‌تواند سبب ایجاد رگرسیون‌های کاذب شود. از این‌رو، برای جلوگیری از رگرسیون کاذب باید شرط مانایی متغیرها برقرار باشد. نتایج بررسی مانایی متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون ریشه واحد لوین و همکاران، آماره تی و معناداری آن در جدول ۳ ارائه شده‌اند.

جدول ۵. مانایی متغیرهای پژوهش

معناداری	آماره تی	متغیرهای پژوهش	
۰,۰۰۰۰	-۱۲/۳۸۶۹	سنگر گیری مدیریتی	managerial entrenchment
۰,۰۰۰۰	-۱۷/۹۹۹۷	اجتناب مالیاتی	TAX_AVOID
۰,۰۰۰۰	-۲/۰۵۶۳	وجوه نقدی نگهداری شده	CASH
۰/۰۰۰۰	-۴۷/۰۲۵۶	اهرم مالی	LEV
۰/۰۰۰۰	-۳/۹۹۷۵	سود	ROA
۰/۰۰۰۰	-۸/۱۵۹۳	اندازه شرکت	SIZE
۰/۰۰۰۰	-۱۴۴/۶۶۴	فرصت های رشد	MB
۰/۰۰۰۰	-۹/۸۶۵۱	رشد سالانه فروش	SGROWTH
۰/۰۰۰۰	-۲۱/۴۹۵۲	عمر شرکت	FAGE
۰/۰۰۰۰	-۸/۱۲۴۲۲	مالکیت نهادی	INSTOWN
۰/۰۰۰۰	-۲۲/۰۳۷۹	توانایی مدیریتی	MABILITY
۰/۰۰۰۰	-۱۱/۹۴۵	حاکمیت شرکتی	CG
۰/۰۰۰۰	-۱۷/۱۱۹	مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR

۴-۴. آزمون مدل‌های رگرسیون پژوهش

جدول ۶. نتایج آزمون اف-لیمر فرضیه‌های پژوهش

نام فرضیه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره	آزمون اثرات	نوع اثرات
اول	۰/۰۱۰۶	(۵/۹۹۸)	۲/۸۱۹۷	آماره F در اثرات ثابت مقطعی	ثابت مقطعی
	۰/۰۱۰۱	۵	۹/۲۰۲۳	آماره X2 در اثرات ثابت مقطعی	
دوم	۰/۰۲۶۷	(۵/۹۹۸)	۳/۶۴۲۹	آماره F در اثرات ثابت مقطعی	ثابت مقطعی
	۰/۰۲۱۶	۵	۱۰/۲۶۰۹	آماره X2 در اثرات ثابت مقطعی	
سوم	۰/۰۰۰۰	(۶/۱۳۸۱)	۱۰/۸۰۲۹	آماره F در اثرات ثابت مقطعی	ثابت مقطعی
	۰/۰۰۰۰	۶	۷۵/۴۰۶۸	آماره X2 در اثرات ثابت مقطعی	

مطابق با نتایج آزمون اف-لیمر فرضیه‌های پژوهش که در جدول (۶) ارائه شده است؛ مقدار (F و X2) برای آزمون اثرات مقطعی به ترتیب برابر با ۲/۸۱۹ و ۹/۲۰۲ گزارش شده است که در ناحیه بحرانی قرار داشته (با توجه به مقدار سطح معناداری آزمون). لذا فرضیه صفر رد می‌گردد و این مهم بدان معنا است که اثرات ثابت مقطعی وجود دارد. بر این اساس مدل پژوهش حاضر بر باید بر اساس مدل‌های پانل دیتا مورد بررسی قرار گیرد که بر دو نوع اثرات ثابت و تصادفی می‌باشد که برای تعیین آن از آزمون هاسمن بهره گرفته می‌شود. مطابق با نتایج گزارش شده در این بخش می‌توان مشاهده نمود که مقدار (F و X2) در مدل ریاضی دوم برای آزمون اثرات مقطعی به ترتیب برابر با ۲۳/۶۴۲ و ۱۰/۲۶۰ گزارش شده است. بر این اساس مدل پژوهش حاضر در این بخش نیز مبتنی بر اثرات ثابت مورد تاکید قرار گرفته است. در نهایت بر اساس مدل ریاضی

سوم، مدل اثرات ثابت می تواند مطلوب تر از اثرات تصادفی نسبت به برآورد مدل های رگرسیونی ختم گردد. در ادامه نیز نتایج آزمون هاسمن ارایه شده است. باید توجه داشت که فرض مدل اثرات تصادفی، مبتنی بر این اصل است که اثرات تصادفی با متغیرهای توضیحی (متغیرهای پیش بین در مدل رگرسیون)، همبستگی ندارد. روش عمومی برای آزمون این فرضیه را هاسمن (۱۹۸۷) ارائه کرده است که به منظور بررسی و مقایسه تخمین های ضرایب اثرات تصادفی ثابت و تصادفی است که نتایج آن در ادامه ارائه شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون هاسمن بخش اول (تعیین اثرات تصادفی - مقطعی) فرضیه های پژوهش

خلاصه آزمون	نام فرضیه	آماره کای دو	درجه آزادی X^2	سطح معناداری
اثرات تصادفی-مقطعی	اول	۷۳/۸۳۵۱	۹	۰/۰۰۰
اثرات تصادفی-مقطعی	دوم	۱۳/۸۱۵۲	۹	۰/۰۲۹۱
اثرات تصادفی-مقطعی	سوم	۳۱/۵۹۹۹	۴	۰/۰۰۰۰

با توجه به آن چه که در جدول (۷) گزارش شده است می توان بیان داشت که سطح معناداری آزمون از مقدار معیار خطای آزمون کمتر می باشد، بر این اساس، فرض صفر، در فرضیه اول یا همان مدل ریاضی اول در سطح ۹۹ درصد رد می گردد ($P < 0.01$) لذا فرض H_0 مبنی، بر مناسب بودن اثرات تصادفی، در آزمون هاسمن، رد گردیده و بنابراین مدل اثرات ثابت می تواند مناسب باشد و مدل اثرات ثابت نسبت به مدل دیگر ترجیح داده می شود. نتایج درج شده در جدول (۸) نیز نشان می دهد که در مدل ریاضی دوم نیز اثرات ثابت می تواند نتایج مطلوب تری را به همراه داشته باشد ($P < 0.01$). یافته در این بخش نیز مشابه با دو مدل ریاضی پیشین می باشد بر همین اساس برای هر سه مدل در ادامه از مدل های ریاضی با اثرات ثابت بهره گرفته شده است. در واقع، مدل رگرسیونی پژوهش برای آزمون فرضیه های پژوهش در ادامه ارایه شده است.

جدول ۸. نتایج آزمون نهایی مدل آماری ۱ پژوهش

متغیر وابسته:					
متغیرهای توضیحی	ضرایب (β)	خطای استاندارد (Std/Error)	آماره تی (t)	معناداری (prob)	عامل تورم واریانس (VIF)
C	۰/۱۶۶۳	۰/۱۶۸۳	۰/۹۸۸۰	۰/۳۲۳۵	-
اجتناب مالیاتی	۰/۰۲۳۰	۰/۰۰۴۴	۵/۲۸۰۸	۰/۰۰۰۰	۱/۰۸۰۶
وجوه نقدی نگهداری شده	۰/۰۴۳۶	۰/۰۲۴۱	۱/۸۱۴۰	۰/۰۴۰۱	۱/۷۵۶۷
اهرم مالی	۰/۰۰۰۵	۰/۰۰۰۵	۱/۰۳۲۵	۰/۴۳۲۲	۱/۰۰۹۰
سود	۰/۲۱۷۰	۰/۰۵۱۴	۴/۲۱۹۴	۰/۰۰۰۰	۲/۰۳۶۲
اندازه شرکت	۰/۰۸۲۷	۰/۰۳۲۳	۲/۵۵۷۳	۰/۰۱۰۸	۱/۳۳۶۱
فرصت های رشد	۰/۷۲۵۴	۰/۲۷۸۹	۲/۶۰۰۵	۰/۰۰۹۵	۱/۰۵۱۳
رشد سالانه فروش	۶۸/۰۶۱	۰/۰۴۱	۲/۰۳۷	۰/۰۳۰۰	۱/۴۶۸۱
عمر شرکت	۷۷۰/۰۳۳	۰/۰۰۲	۳/۱۰۱	۰/۰۱۰۴	۲/۰۷۷۲
توانایی مدیریتی	-۰/۰۰۸۸	۰/۰۴۴۱	-۰/۱۹۹۶	۰/۴۱۸۰	۱/۱۰۱۴
ضریب تعیین تعدیل شده (Adj/ R2)	۰/۶۲۷۷		آماره فیشر (F)		۴/۶۹۱۱
آماره دوربین-واتسون (D/W)	۲/۱۸۵۸		معناداری آماره فیشر (F)		۰/۰۰۰۰

نتایج برآورد مدل اول پژوهش طبق الگوی داده‌های ترکیبی با اثرات ثابت و روش حداقل مربعات تعمیم یافته در جدول (۸) ارائه شده است. طبق آماره فیشر (F) و معناداری آن که کمتر از خطای ۵ درصد است، روابط خطی معناداری بین متغیرها وجود دارد. طبق آماره دوربین-واتسون (D/W) که میزان آن در محدوده مناسب بین ۱/۵ تا ۲/۵ است، باقیمانده‌ها مستقل از هم هستند و مشکل خودهمبستگی ندارند/ طبق عامل تورم واریانس متغیرها که کمتر از عدد ۵ هستند، مشکل هم خطی بین متغیرهای توضیحی وجود ندارد. طبق ضریب تعیین تعدیل شده (Adj/R2) متغیرهای توضیحی مدل توانایی تعیین حدود ۵۶ درصد تغییرات متغیر وابسته را دارند. نتایج به دست آمده از جدول (۸) نشان می‌دهد که سطح معناداری متغیر اجتناب مالیاتی (TAX_AVOID) برابر با

۰/۰۰۰ و مقدار ضریب آن ۰/۰۲۳ می‌باشد. با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد (۰/۰۰۰) > فرضیه پژوهش تایید می‌شود و با توجه به علامت مثبت ضریب به دست آمده، می‌توان استدلال کرد که فرضیه پژوهش در جهت مثبت تایید می‌شود و در واقع می‌توان گفت که اجتناب مالیاتی بر سنگرگیری مدیریتی تاثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۹. نتایج آزمون نهایی مدل دوم پژوهش

متغیر وابسته: اجتناب مالیاتی					
متغیرهای توضیحی	ضرایب (β)	خطای استاندارد (Std/Error)	آماره تی (t)	معناداری (prob)	عامل تورم واریانس (VIF)
C	۲/۰۴۹۱	۰/۴۴۷۶	۴/۵۷۸۴	۰/۰۰۰۰	-
اجتناب مالیاتی	۰/۱۲۱۶	۰/۰۱۶۹	۷/۲۰۹۲	۰/۰۰۰۰	۱/۰۸۷۵
مسئولیت اجتماعی شرکت	۰/۱۴۷۹	۰/۱۸۴۱	۰/۸۰۳۶	۰/۴۲۱۹	۱/۰۳۸۰
مسئولیت اجتماعی شرکت * اجتناب مالیاتی	۰/۹۹۷۵	۰/۰۲۲۰	۹/۰۳۷۷	۰/۰۰۰۰	۱/۲۵۰۳
وجوه نقدی نگهداری شده	-۰/۰۰۴۶	۰/۰۰۱۲	-۳/۸۲۰۷	۰/۰۰۰۱	۱/۰۲۷۴
اهرم مالی	-۱/۱۶۳۵	۰/۱۳۹۴	-۸/۳۴۴۸	۰/۰۰۰۰	۲/۲۸۵۲
سود	۰/۴۷۹۳	۰/۰۸۶۲	۵/۵۵۸۹	۰/۰۰۰۰	۱/۱۰۰۱
اندازه شرکت	۰/۰۲۸۸	۰/۰۶۲۷	۰/۴۵۹۰	۰/۶۴۶۳	۱/۴۵۴۲
فرصت های رشد	۰/۰۰۲۵	۰/۰۴۱۵	۰/۰۶۰۴	۰/۹۵۱۹	۱/۱۰۳۹
رشد سالانه فروش	۰/۰۳۰۲	۰/۰۲۴۳۶	۱/۲۳۹۸	۰/۲۱۵۵	۱/۱۱۴۳
عمر شرکت	۰/۰۶۶۱	۰/۰۳۱۲	۲/۱۱۴۰	۰/۰۳۴۹	۱/۱۷۷۸
توانایی مدیریتی	-۰/۰۰۴۳	۰/۰۳۶۵	-۰/۱۱۸۲	۰/۹۰۵۹	۱/۱۸۳۶
ضریب تعیین تعدیل شده (Adj. R2)	۰/۸۴۴۵		آماره فیشر (F)	۳۴/۵۹۸۰	
آماره دوربین-واتسون (D.W)	۱/۷۱۷۸		معناداری آماره فیشر (F)	۰/۰۰۰۰	

نتایج به دست آمده از جدول (۹) نشان می‌دهد که سطح معناداری متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت*اجتناب مالیاتی (TAX_AVOID*CSR) برابر با ۰/۰۴۰ و مقدار ضریب آن ۰/۰۵۱ - می‌باشد. با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد (۰/۰۴۱ > ۰/۰۵)، فرضیه پژوهش تایید می‌شود و با توجه به علامت منفی ضریب به دست آمده، می‌توان استدلال کرد که فرضیه پژوهش در جهت منفی تایید می‌شود و در واقع می‌توان گفت که مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی با سنگرگیری مدیریتی تاثیر منفی دارد به عبارتی در شرکت‌های با مسئولیت اجتماعی شرکت ضعیف، سنگرگیری مدیریتی مشهود تر است.

جدول ۱۰. نتایج آزمون نهایی مدل سوم پژوهش

متغیر وابسته					
متغیرهای توضیحی	ضرایب (β)	خطای استاندارد (Std/Error)	آماره تی (t)	معناداری (prob)	عامل تورم واریانس (VIF)
C	۰/۰۳۲۷	۰/۱۱۶۸	۰/۲۸۰۰	۰/۷۷۹۴	-
: اجتناب مالیاتی	-۰/۰۰۴۸	۰/۰۰۲۳	-۲/۰۷۰۱	۰/۰۳۸۶	۰/۰۰۰۳
حاکمیت شرکتی	-۰/۰۰۰۱	۱/۶۶۱	-۷/۱۲۵۱	۰/۰۰۰۰	۰/۰۳۲۸
مسئولیت اجتماعی شرکت * حاکمیت شرکتی	-۱/۰۱۹۲	۰/۴۱۰۳	-۲/۴۸۳۹	۰/۰۱۳۱	۰/۹۹۵۰
وجوه نقدی نگهداری شده	۰/۰۰۶۸	۰/۰۰۲۲	۳/۱۳۸۳	۰/۰۰۱۷	۰/۶۶۳۶
اهرم مالی	-۰/۰۰۰۴	۰/۰۰۱۳	-۰/۳۳۶۱	۰/۷۳۶۹	۰/۶۸۸۲
سود	-۰/۳۹۵۰	۰/۳۵۲۰	-۱/۱۱۲۰	۰/۱۴۱۰	۰/۰۰۹۹
اندازه شرکت	۰/۵۰۵	۰/۰۸۴۰	۶/۰۱۱۰	۰/۰۰۰۸	۰/۵۸۷۳
فرصت های رشد	۱۰/۸۷۴۷	۲۰/۰۲۸۲	۰/۵۴۳۰	۰/۵۸۷۳	۰/۰۰۲۸
رشد سالانه فروش	-۰/۳۵۳۹	۰/۰۲۲۶	-۰/۶۴۱۱	۰/۰۰۲۸	۰/۰۱۸۴
عمر شرکت	۴/۶۹۵۵	۱/۹۸۷۹	۲/۳۶۲۱	۰/۰۱۸۴	۰/۰۰۰۰
توانایی مدیریتی	۳۱/۶۲۷۷	۶/۹۳۸۸	۴/۵۵۸۱	۰/۰۰۰۰	۰/۵۱۶۵

متغیر وابسته					
متغیرهای توضیحی	ضرایب (β)	خطای استاندارد (Std/Error)	آماره تی (t)	معناداری (prob)	عامل تورم واریانس (VIF)
ضریب تعیین تعدیل شده (Adj. R2)	۰/۸۴۴۵	آماره فیشتر (F)	۳۴/۵۹۸۰		
آماره دوربین-واتسون (D.W)	۱/۷۱۷۸	معناداری آماره فیشتر (F)	۰/۰۰۰۰		

نتایج به دست آمده از جدول (۱۰) نشان می‌دهد که سطح معناداری متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت * حاکمیت شرکتی (TAX_AVOID*CSR) برابر با ۰/۰۱۳۱ و مقدار ضریب آن ۱/۰۱۹۲ می‌باشد. با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد (۰/۰۴۱ > ۰/۰۵)، فرضیه پژوهش تایید می‌شود و با توجه به علامت منفی ضریب به دست آمده، می‌توان استدلال کرد که فرضیه پژوهش در جهت منفی تایید می‌شود و در واقع می‌توان گفت که مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی با حاکمیت شرکتی تاثیر منفی دارد به عبارتی در شرکت‌های با حاکمیت شرکتی ضعیف، سنگرگیری مدیریتی مشهود تر است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

محققان توافق دارند که سنگرگیری مدیریتی تابعی از حاکمیت ضعیف است. اگر مدیران تثبیت شده بیشتر روی فعالیتهای مسئولیت اجتماعی شرکتی سرمایه‌گذاری کنند تا اقدامات غیراخلاقی را پنهان کنند، آنگاه شرکت مشروعیت خود را در بازار مالی از دست خواهد داد. مدیران وقتی قدرتمند باشند، سنگر می‌گیرند. آنها ممکن است این قدرت را به دلیل نقش دوگانه خود به عنوان مدیرعامل و رئیس، حق تصدی طولانی، مالکیت مشترک، یا موقعیت به عنوان بنیانگذار، به دست آورند. با توجه به دیدگاه نمایندگی، اشکال تثبیت شده قدرت مدیرعامل ممکن است برای پیشبرد منافع شخصی به جای منافع سهامداران مورد استفاده قرار گیرد. مدیران عامل تثبیت شده و قدرتمند

ممکن است توانایی نظارت هیات مدیره را مهار کنند و بر تصمیمات استراتژیک هیات مدیره مانند سرمایه گذاری در مسئولیت اجتماعی شرکتی تاثیر بگذارند. مشارکت مسئولیت اجتماعی شرکتی تنها در صورتی بخشی از برنامه آنها می شود که به آنها در کسب منافع اقتصادی کمک کند. نتایج این پژوهش با پژوهش، شمس و همکاران^{۲۲}(۲۰۲۲)، چنگ^{۲۳}(۲۰۲۳)، چن^{۲۴}(۲۰۱۷) همسو می باشد.

منابع

بهارمقدم، آرزو؛ و کوهی، مهدی. (۱۳۹۷). بررسی مدیریت سود در زمان پذیرش و عرضه سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران/ اولین همایش منطقه ای رویکردهای نوین حسابداری و حسابرسی

تفتیان، اکرم؛ معین الدین، محمود؛ زارع، محمد. (۱۴۰۱). تاثیر قدرت مدیرانل بر اجتناب مالیاتی با نقش تعدیلگر کمیته حسابرسی، پژوهش های حسابرسی حرفه ای، ۲(۸)، ۱۱۶-۱۴۴.

صالحی، مهدی، لاری دشت بیاض، محمود، و محتشمی، مسعود. (۱۳۹۹). بررسی اثر عوامل شرکتی بر روی سنگرگیری مدیریت. مجله ایرانی مطالعات مدیریت، ۱۴(۱): ۲۴۵-۲۷۲.

لاری دشت بیاض، محمود؛ پاکدلان، سعید؛ غنچه، اکرم؛ باقری داود کلائی، فائزه. (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین جنسیت مدیران و سنگرگیری مدیریتی. نشریه علمی-تخصصی حسابداری و فناوری های نوین، ۲(۳)، ۲۱۵-۱۵۵.

ولیان، حسن، عبدلی، محمدرضا، استادهاشمی، علی و طهماسبی زاده، رضا. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر ثبات مدیریتی بر مدیریت سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش های تجربی حسابداری، ۹(۳)، ۲۴۵-۲۷۵. doi: 10.22051/jera.2018.19545.1973

Abdul Rahman, R. Wan Abdullah, W.R. (2005), "The New Issue Puzzle in Malaysia: Performance and Earnings Management", National Accounting Research Journal, 3, PP. 91-110.

- Atwood, T. J., & Lewellen, C. (2019). The complementarity between tax avoidance and manager diversion: Evidence from tax haven firms. *Contemporary Accounting Research*, 36(1), 259-294.
- Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., Shevlin, T., 2010. Are family firms more tax aggressive than non-family firms? *J. Finan. Econ.* 95 (1), 41–61.
- Cheng, X., & Zhang, M. (2021, April). Corporate Social Responsibility, Tax Avoidance and Macroeconomic Uncertainty. In *Proceedings of the 5th International Conference on E-Commerce, E-Business and E-Government* (pp. 105-111).
- Demerjian, P., Lev, B., & McVay, S. (2012). Quantifying managerial ability: A new measure and validity tests. *Management Science*, 58(7), 1229–1248
- Desai, R., Desai, V., Libby, T., & Srivastava, R. P. (2017). External auditors' evaluation of the internal audit function: An empirical investigation. *International Journal of Accounting Information Systems*, 24, 1-14.
- Desai, M. A., Dyck, A., & Zingales, L. (2007). Theft and taxes. *Journal of Financial Economics*, 84(3), 591-623. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2006.05.005>
- Francis, B. B., Hasan, I., & Zhu, Y. (2014). Political uncertainty and bank loan contracting. *Journal of Empirical Finance*, 29, 281-286.
- Graham, J., Tucker, A. (2006). "Tax shelters and corporate debt policy" *Journal of Financial Economics*, 81: 563–594.
- Hanlon, M., & Heitzman, S. (2010). A review of tax research. *Journal of accounting and Economics*, 50(2-3), 127-178.
- Healy, P. M., and Wahlen, J. M, A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting horizons*, 1999, 13: 365-383.
- Hill, J. G. (2005). Regulatory responses to global corporate scandals. *Wis. Int'l LJ*, 23, 367.
- Jensen, M. C. (1986). Agency costs of free cash flow, corporate finance, and takeovers. *The American economic review*, 76(2), 323-329.
- McKinley, Andrew. (2008). The Drivers and Performance of Corporate Environmental and Social Responsibility in the Canadian Mining Industry. A thesis submitted in fulfillment of the requirements for the degree of Master of Geography, University of Toronto. Available at: <https://www.proquest.com/productsservices/pqdtglobal.html>.
- Rego, S.O., Wilson, R.J., (2012). Equity risk incentives and corporate tax aggressiveness. *Journal of Accounting Research*, 50, 775- 810.
- Shams, S., Bose, S., & Gunasekarage, A. (2022). Does corporate tax avoidance promote managerial empire building? *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 18(1), 100293. <https://doi.org/10.1016/j.jcae.2021.100293>
- Slemrod, J. (2015). Sexing up tax administration. *Journal of Tax Administration*, 1(1), 6-22.
- White, G. E. (1970). Discretionary accounting decisions and income normalization. *Journal of accounting research*, 8(2), 260-273.